

Unele considerații limitări în exercitarea dreptului de acces la o instanță de judecată în faza de judecată. Termenele procedurale și condițiile de admisibilitate ale acțiunii în justiție

Some Considerations on Limitations in Exercising the Right of Access to a Court during the Trial Phase. Procedural Deadlines and Conditions for the Admissibility of Legal Action

Lect. univ. dr. jud. **Nicolae Sergiu CÂRLAN***
Tribunalul Cluj

Abstract

Regarding the Right of Access to a Court, the establishment of procedural deadlines within which this right must be exercised may constitute a limitation, yet it is determined by the necessity of ensuring a secure environment for civil legal relations. On the other hand, the conditions of admissibility set forth by the legislator for the resolution of legal actions do not, in themselves, constitute a denial of access to justice. It is the exclusive prerogative of the legislative power to establish the rules governing civil proceedings. Through this study, we aim to highlight certain theoretical and practical aspects related to the limitations imposed, with reference to national legislation, the case law of courts, and elements of comparative law.

Keywords: inadmissibility; procedural deadlines; statute of limitations; right of access to a court; guarantees.

Rezumat

Sub aspectul dreptului de a acces o instanță de judecată, instituirea unor termene procedurale înăuntrul cărora acesta trebuie exercitat, poate constitui o limitare determinată însă de necesitatea asigurării unui climat de siguranță în privința raporturilor juridice civile. Pe de altă parte, stabilirea de către legiuitor a unor condiții de admisibilitate pentru soluționarea acțiunilor în justiție, nu reprezintă, de plano, o negare a accesului la justiție, revenind în competența exclusivă a puterii legislative să stabilească regulile de desfășurare a procesului civil. Prin acest studiu ne propunem să evidențiem unele aspecte teoretice și practice referitoare la limitările instituite, prin raportare la legislația națională, jurisprudența instanțelor de judecată și a unor elemente de drept comparat.

Cuvinte-cheie: inadmisibilitate, termene procedurale, prescripție, dreptul de acces la o instanță de judecată, garanții.

Preliminarii

Principiul liberului acces la justiție a fost integrat în dreptul intern odată cu adoptarea Constituției României din 1991¹ și este reglementată în cuprinsul art. 21 ca un drept fundamental având următorul conținut: „Orice persoană se poate adresa justiției pentru apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor sale legitime. (2) Nici o lege nu poate îngreuna exercitarea acestui drept”

* sergiucarlan@gmail.com.

¹ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 233 din 21 noiembrie 1991.

În procedura civilă nu există o consacrare expresă a principiului liberului acces la justiție, o astfel de particularizare nefiind neapărat necesară, câtă vreme există o reglementare la nivel constituțional.

Cu toate acestea, într-o manieră particulară, legiuitorul român a reglementat o formă de manifestare a principiului accesului liber la justiție în cauzele de natură civilă, în cuprinsul art. 30 C. pr. civ., în Cartea 1, Titlul 1, cu titlul marginal *Cereri în justiție*, având următorul conținut: „*Oricine are o pretenție împotriva unei alte persoane ori urmărește soluționarea în justiție a unei situații juridice are dreptul să facă o cerere înaintea instanței competente*”.

Din cuprinsul acestor dispoziții, reiese cu evidență faptul că scopul normei nu este acela de a reglementa accesul, ca principiu de drept procesual civil, ci de a da expresie acestuia prin garantarea posibilității oricărei persoane de a formula o cerere înaintea instanței competente.

În prima decizie în care Curtea Europeană a Drepturilor Omului a recunoscut existența garanției implicite a dreptului de acces la o instanță, aceasta a stabilit caracterul non-absolut al dreptului, fiind necesară intervenția statului, astfel că modalitatea de reglementare poate fi fluctuantă în raport de condițiile temporale și spațiale, ținând cont de nevoile sociale. În decursul anilor, s-au adus precizări cu privire la acest principiu. Cu privire la limitările implicite acestui drept, Curtea a recunoscut o marjă de apreciere a sistemelor legislative naționale în modalitatea în care este reglementat². Existența unor termene procedurale de exercitare a acțiunii în justiție, precum și a unor condiții de admisibilitate, reprezintă limitări în dreptul de acces la o instanță de judecată, justificate de interesele ocrotite, sau dimpotrivă, pot reprezenta ingerințe nejustificate, atunci când sunt de natură să afecteze dreptul în substanța sa, sau în condițiile în care nu răspund unei cerințe de proporționalitate față de scopurile urmărite.

Termenele procedurale de exercitare a acțiunii civile

Sub aspectul dreptului de a sesiza o instanță, instituirea unor termene procedurale înăuntrul cărora acesta trebuie exercitat poate constitui o limitare, determinată însă de necesitatea asigurării unui climat de siguranță în privința raporturilor juridice civile.

Instituirea unor termene de formulare a unei acțiuni civile și a sancțiunilor aferente în situația în care acestea nu sunt respectate au ca premisă necesitatea asigurării securității raporturilor juridice civile, pe de o parte, și respectarea termenului rezonabil al procedurilor judiciare, pe de altă parte.

În procedura civilă, prin termen se înțelege intervalul temporal prevăzut de lege sau de judecător, în cadrul căruia partea are obligația de a îndeplini anumite acte sau care interzic îndeplinirea acestora, ca o condiție extrinsecă pentru validitatea sa³.

Sub denumirea marginală „Nerespectarea termenului. Sancțiuni”, art. 185 C. pr. civ. prevede că sancțiunea decăderii intervine atunci când legea prevede un termen în care trebuie exercitat un drept procesual, iar acesta se împlinește fără ca partea să-l respecte, fapt care atrage nulitatea actului încheiat peste termen.

Importanța termenelor procedurale este evidențiată și în doctrina franceză, sens în care și parcursul procesului civil are un traseu ce impune respectarea cu strictețe a unor termene procedurale, supuse unor reguli clar determinate, de începere, curgere, întrerupere, suspendare, încetare, iar necunoașterea acestora poate avea o influență hotărâtoare în privința finalității procesului⁴. Necesitatea stabilirii termenelor pentru toate procedurile judiciare urmărește asigurarea echitabilității procedurii judiciare, asigurându-se securitatea juridică, cu respectarea termenului optim și previzibil⁵.

De altfel, lipsa unor termene procedurale clare, fie de exercitare a acțiunii civile, fie legate de administrarea procesului civil, constituie premisa unei justiții lente ce poate atrage la rândul ei răspunderea statului pentru încălcarea dreptului fundamental la un proces echitabil⁶.

² CEDO, *Bellet c. Franței*, nr. 23805/94 din decembrie 1995, par 31, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57952>.

³ Pentru detalii, P. Pop, *Despre termenele procedurale în noul Cod de procedură civilă*, în *Revista Română de Drept Privat* nr. 1/2015.

⁴ A. J. Heron, Th. Le Bars, *Droit judiciaire prive*, ediția 4, Montchrestien, Lextenso editions, Paris, 2010, p. 185.

⁵ L. Cadiet, E. Jeuland, *Droit judiciaire prive*, ediția 7, LexisNexis, Paris, 2011, p. 398.

⁶ P. Julien, N. Fricero, *Procedure civile*, 4^e, Lextenso editions, Paris, 2011, p. 143.

În analiză noastră ne interesează în special termenele prevăzute pentru exercitarea acțiunii civile, întrucât nerespectarea acestora au un efect peremptoriu, blocând accesul la instanța civilă.

Din perspectiva clasificării, aceste termene sunt întotdeauna termene legale, absolute și peremptorii, spre ex: termenul de 30 de zile stabilit de art. 31 alin. (1) din Ordonanța de Guvern nr. 2/2001⁷ pentru formularea plângerii contravenționale; termenul de 15 zile stabilit în art. 715 alin. (1) C. pr. civ. pentru formularea unei contestații împotriva actelor de executare silită sau a executării silite însăși; termenul de 15 zile stabilit în art. 50 alin. (2¹) din Legea nr. 7/1996⁸ pentru formularea plângerii împotriva unei încheieri prin care a fost respinsă solicitarea de reexaminare a încheierii registratorului de carte funciară.

Termenele imperative (peremptorii) sunt definite termenele înăuntrul cărora trebuie efectuat un act de procedură, nerespectarea acestuia atrăgând tardivitatea, cu consecința decăderii din dreptul de a-l exercita⁹.

Termenele absolute au ca efect nulitatea necondiționată a actului de procedură încheiat peste termen.

Termenele legale sunt acelea care sunt prevăzute în mod expres de legiuitor, sunt fixe și ca regulă absolute, părțile neavând posibilitatea de a deroga de la ele.

Mijlocul procedural de invocare a nerespectării termenelor este excepția tardivității, care urmează regimul juridic al termenelor cu privire la care se invocă. Astfel, excepția devine de ordine publică, acolo unde nu este respectat un termen absolut, peremptoriu și poate fi invocată de orice parte interesată sau de instanța de judecată, din oficiu, oricând în cursul judecării, în considerarea prevederilor art. 178 alin. (1) C. pr. civ., mai puțin acolo unde există dispoziții derogatorii.

Acolo unde legiuitorul instituie termene peremptorii de exercitare a acțiunii civile, trebuie să asigure și claritate și previzibilitate în privința debutului acestora, când se termină și care sunt cauzele de întrerupere/suspendare a termenelor.

Legiuitorul a instituit, ca o garanție de acces la procedurile judiciare, acolo unde sunt stabilite termene imperative de sesizare a instanței de judecată, instituția repunerii în termen, prevăzută de art. 186 C. pr. civ., care recunoaște părții care pierde un termen procedural, dreptul de a fi repusă în termen, atunci când face dovada faptului că motive temeinic justificate au împiedicat-o să-l respecte. Dacă face această dovada, curge un nou termen în vederea exercitării dreptului de 15 zile de la momentul la care motivul a încetat, fiind necesar ca în același interval de timp să solicite să fie repus în termenul depășit. Dacă repunerea în termen vizează calea de atac, părții i se recunoaște dreptul de a formula cererea, în același termen în care poate exercita calea de atac.

Din textul de lege se desprind următoarele condiții care trebuie să fie îndeplinite cumulativ în vederea admiterii cererii de repunere în termen: să existe o legală comunicare a actului de procedură; să se facă dovada unui motiv temeinic justificat, peste voința părții, care a împiedicat-o să-și exercite dreptul în termenul peremptoriu, motiv care trebuie să excludă culpa; motivul care a dus la împiedicarea părții să-și exercite dreptul sau să-și îndeplinească obligația în termen să fi intervenit în cadrul termenului depășit, sau să fi preexistat, dar să se păstreze înăuntrul termenului, dar să nu fi intervenit după expirarea sa; partea să respecte termenul de 15 zile prevăzut de lege care curge de la momentul la care încetează motivul de împiedicare înăuntrul căruia, pe de o parte, să ceară să fie repus în termen, dar și să-și exercite dreptul sau să-și îndeplinească obligația.

Cu privire la aceste aspecte, prin Sentința civilă nr. 5564/2021 a Judecătorei Cluj-Napoca, pronunțată în dosarul nr. 7255/211/2021¹⁰, instanța a apreciat că starea medicală a petentului, deși reală, nu justifică cererea de repunere în termen formulată, cu precădere în considerarea faptului că aceasta nu s-a ivit în termenul de introducere a plângerii, ci era preexistentă comunicării procesului verbal contestat. Totodată a considerat că deși este real că din cuprinsul certificatului de încadrare în grad de handicap reieșea că petentul era încadrat în grad de handicap accentuat, suferind de retard

⁷ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 410 din 25 iulie 2001.

⁸ Republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 720 din data de 24 septembrie 2015.

⁹ I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă; Noul Cod de procedură civilă. Vol. 2*, p. 812, Editura Universul Juridic, București, 2013.

¹⁰ Sentința civilă nr. 5564/2021 a Judecătorei Cluj-Napoca, pronunțată în dosarul nr. 7255/211/2021, *nepublicată*.

mental, această afecțiune de care suferea petentul nu reprezintă un motiv întemeiat pentru a admite cererea în condițiile în care capacitatea de exercițiu a drepturilor și obligațiilor nu a fost restrânsă în condițiile legii. În lipsa punerii sub interdicție sau a unor probe certe care să arate lipsa discernământului petentului, comunicarea procesului este legal efectuată sub semnătură, termenul de formulare a plângerii începând să curgă la acel moment.

Cererea pentru care s-a solicitat repunerea în termen a fost făcută în vederea exercitării plângerii împotriva procesului verbal contravențional, fiind înregistrate 80 de acțiuni de către același petent împotriva mai multor procese verbale, acesta declarând că a luat cunoștință de existența lor la momentul popririi sumelor obținute din pensia de handicap. Pentru exercitarea acțiunilor a beneficiat de asistență juridică gratuită din partea baroului, acesta neavând posibilitatea de a se reprezenta singur.

Considerăm, pe de o parte, că soluția instanței este parțial eronat argumentată, cu privire la aprecierea conform căreia instituția repunerii în termen este exclusă în ipoteză în care motivul nu intervine în cursul termenului peremptoriu de 15 zile de formulare a plângerii, această fiind preexistentă. Apreciem, fără rezerve, că instituția repunerii în termen este aplicabilă inclusiv în ipoteză în care motivul care a atras o piedică în exercitarea dreptului a preexistat datei de la care începe curgerea termenului, în condițiile în care acesta se menține și pe parcursul termenului procedural. De altfel, legiuitorul nu distinge între cele două ipoteze, interpretarea dată de instanță fiind susceptibilă să afecteze în mod nejustificat dreptul de acces la un judecător, prin aplicarea unui formalism rigid. În mod evident, în ipoteză dată, problema asupra căreia trebuia instanța să se aplece era aceea de a determina dacă petentul, în condițiile stării sale psihice, se afla într-o situația care l-ar fi împiedicat să-și exercite dreptul în termenul prevăzut de lege¹¹.

În doctrină s-a susținut de asemenea teza potrivit căreia o condiție de repunere în termenul procedural este aceea ca motivul determinant să se fi produs înăuntrul acestui termen¹². Apreciem că interpretarea dată este validă doar în măsura în care se fundamentează pe considerentul, care rezultă de altfel cu evidență din textul legal, că motivul care a determinat pierderea termenului nu trebuie să se ivească ulterior expirării termenului, neexistând nici o justificare pentru care instituția repunerii în termen să nu fie aplicabilă acolo unde motivul a apărut anterior, păstrându-se în termenul procedural, aplicarea contrară a prevederilor legale fiind departe de intenția legiuitorului și nu este susținută de scopul urmărit. Cu titlu exemplificativ, arătăm că astfel de situații pot apărea în ipoteze precum: lipsa discernământului la data comunicării actului de procedură, în măsura în care procedura de comunicare a fost legal îndeplinită, partea nefiind pusă sub interdicție judecătorească; internarea medicală; carantinarea în contextul pandemiei COVID-19, dacă persoana carantinată nu a avut la dispoziție mijloace electronice de comunicare ș.a.

Nici argumentul instanței conform căruia această afecțiune de care suferea petentul (retard mental) nu reprezintă un motiv temeinic pentru a admite cererea, în lipsa punerii sub interdicție sau a unor probe certe care să arate lipsa discernământului petentului, nu este convingătoare, câtă vreme petentul în cererea de repunere în termen a invocat chiar acest impediment, respectiv incapacitatea relativă de a-și exercita drepturile.

Considerăm că în acest caz capacitatea sa de a-și exercita drepturile și obligațiile trebuia să facă obiectul cercetării judecătorești, existând indicii în privința diminuării discernământului sau chiar a lipsei acestuia, afecțiunea de retard mintal fiind aptă să atragă în anumite situații chiar punerea sub interdicție judecătorească.

Pe de altă parte, într-o situație similară, vizându-l pe același petent, prin Sentința civilă nr. 5331/2021 a Judecătoriei Cluj-Napoca, pronunțată în dosarul nr. 7515/211/2021, instanța a admis cererea de repunere în termenul de formulare a plângerii împotriva unui al proces verbal contravențional.

Pentru a dispune astfel, instanța a reținut că dreptul de acces la justiție implică, conform jurisprudenței Curții, ca partea să aibă la dispoziție o posibilitate reală de a supune analizei instanței o încălcare a drepturilor sale. Cu toate că dreptul de acces la un judecător nu are un caracter absolut, în

¹¹ S. Cârlan, *Accesul la justiție în procesul civil și standardul convențional*, Editura Universul Juridic, București, 2024, p. 186.

¹² G. Boroș, *Noul Cod de procedură civilă, comentariu pe articole, vol. I*, Editura Hamangiu, București, 2016, p. 439.

analiza limitării în exercitarea sa se impun a fi avute în vedere o serie de elemente, printre care miza litigiului pentru justițiabil, respectiv situația personală a acestuia.

În speță, astfel cum a rezultat din cuprinsul certificatului de încadrare în grad de handicap, raportat la data săvârșirii pretinsei contravenției, data de 01.11.2012, petentul era încadrat în grad de handicap accentuat, suferind de retard mintal. Instanța a reținut că afecțiunea de care suferă petentul reprezintă un motiv temeinic pentru a-l repune în termenul de formulare a plângerii contravenționale, în vederea garantării accesului efectiv la justiție, respectiv a dreptului său la apărare, întrucât starea sa de sănătate îi afecta capacitatea de a uza de dreptul de a ataca procesul-verbal de contravenție, piedica având un caracter relativ. În condițiile în care plângerea contravențională a fost formulată cu sprijinul unui avocat desemnat de către Decanul Baroului Cluj, instanța a constatat că a fost respectat termenul legal de 15 zile de formulare a plângerii, calculat începând cu data luării la cunoștință de măsura popririi, în urma executării silită a titlului executoriu reprezentat de procesul verbal contravențional.

Considerăm că soluția acestei instanțe este preferabilă întrucât, existând un dubiu sub aspectul capacității psihice a petentului, față de starea sa de sănătate, respingerea cererii de ce repunere în termen ar putea constitui o ingerință disproporționată în dreptul de acces la o instanță de judecată. Totuși, nici această soluție nu este departe de critici, judecătorul apreciind că afecțiunea de care suferă este prin ea însăși susceptibilă de a reprezenta o piedică relativă în formularea plângerii în termenul procedural.

Cele două soluții divergente justifică soluția celui de a-l treilea judecător¹³ de a dispune efectuarea unei expertize medico-legale cu obiectivul de a stabili dacă petentul, prin raportare la starea sa de sănătate, conform actelor medicale ce au stat la baza emiterii certificatelor de handicap, avea discernământ de la data comunicării proceselor verbale contestate până la zi. Apreciem că pentru soluționarea unitară a tuturor cauzelor vizându-l pe același petent, soluția corectă este suspendarea sau amânarea soluționării celorlalte cauze până la data efectuării expertizei medico-legale.

Trebuie precizat faptul că instituția repunerii în termen nu se aplică acolo unde actul de procedură nu a fost legal comunicat, caz în care termenul nu începe să curgă, ci vizează exclusiv situațiile în care a avut loc o comunicare legală, însă din cauza unor motive întemeiate, exclusive de culpă, pe care legiuitorul le-a lăsat la aprecierea judecătorului, a existat o piedică, chiar relativă în exercitarea dreptului în termenul recunoscut.

De exemplu, în situația cererii de repunere în termen în considerarea faptului că actul de procedură (publicația de vânzare imobiliară) a fost comunicată la un alt domiciliu decât cel deținut de fapt de către debitor, în condițiile în care anterior, acestuia i-au fost comunicate acte de executare, schimbându-și ulterior locuința, fără a aduce la cunoștința executorului judecătorului ori a creditorului noua adresă, nu constituie motiv de repunere în termen, actul fiind legal comunicat, dispozițiile art. 172 C. pr. civ. fiind aplicabile și în faza executării silită.

Atunci când împiedicarea intervine după împlinirea termenul de formulare a acțiunii în justiție, cererea de repunere în termen este la rândul ei tardivă, sens în care în acest caz se impune respingerea cererii de repunere în termen ca tardiv formulată cu consecința respingerii acțiunii introductive ca tardivă.

Termenul de prescripție extinctivă

Instituirea unor termene de prescripție extinctivă a dreptului material la acțiune are ca fundament necesitatea de a se asigura un climat de securitate a raporturilor juridice civile, absolut esențial într-o democrație constituțională, sens în care, stabilirea acestor termene înăuntrul cărora trebuie exercitat dreptul la acțiune nu reprezintă, *de plano*, un obstacol nejustificat în exercitarea liberului acces la justiție.

Dreptul la acțiune este definit în Codul civil, în cuprinsul art. 2.500 alin. (2) ca fiind dreptul de a apela la forța public pentru constrângerea unei persoane în vederea executării unei prestații, a respectării unei situații juridice sau pentru suportarea oricărei alte sancțiuni civile.

Principiul liberului acces la justiție impune însă reglementarea termenelor de prescripție astfel încât să prevadă în mod clar momentul de început și de sfârșit, să fie predictibile, iar nu aleatorii sau la discreția

¹³ Dispusă prin încheierea de ședință din data de 07.09.2021 în dosarul nr. 7340/211/2021, *nepublicată*.

judcătorului. De asemenea, condițiile în care termenul poate fi întrerupt sau suspendat trebuie să fie clar determinate prin lege.

Mijlocul procedural de invocare a prescripției dreptului material la acțiune este excepția prescripției.

Doctrina a definit excepțiile procesuale ca mijloace de apărare, la dispoziția părții interesate, a procurorului sau a instanței de judecată, prin intermediul cărora sunt invocate încălcări ale normelor de procedură în desfășurarea procesului civil¹⁴.

Din perspectiva criteriilor de clasificare a excepțiilor procesuale, excepția prescripției extinctive, în reglementarea Codului civil este relativă, de fond, peremptorie, conform prevederilor art. 2.512 alin. (1)-(2) C. civ. care statuează că excepția prescripției poate fi invocată de către persoana în sprijinul căreia curge, instanța neavând posibilitatea de a o invoca din oficiu. Anterior intrării în vigoare a Codului civil, sub Decretul Lege nr. 157/1958¹⁵, regimul juridic al prescripției extinctive era diferit, această fiind reglementată ca o excepție de ordine publică, instanța având obligația să o invoce din oficiu¹⁶.

Regimul juridic al prescripției extinctive sub Decretul Lege nr. 157/1958 rămâne aplicabil prescripțiilor începute sub imperiul acestui act normativ și care s-au împlinit sub actuala reglementare, în acest sens fiind Decizia pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție nr. 1/2014 pronunțată în recurs în interesul legii¹⁷.

Cu toate că nu există o analiză detaliată a Curții Europene cu privire la obligația ca instanța să invoce *ex officio* prescripția dreptului la acțiune, din perspectiva conformității acestei reglementări cu jurisprudența Curții pe marginea art. 6.1. Convenție, cu referire la o posibilă ingerință în dreptul de acces, considerăm că există argumente în sensul că prin obligația stabilită în sarcina instanței sub Decretul Lege de a invoca din oficiu un astfel de impediment în exercitarea acțiunii civile, conform art. 18 din Decret, a existat premisa unei limitări nejustificate în componenta dreptului de acces privitoare la dreptul oricărei persoane de a i se soluționa cauza pe fondul ei, în condițiile legii¹⁸.

Din standardul Curții în materie de acces la justiție se pot evidenția argumentele pentru teza arătată, prin parcurgerea filtrului de convenționalitate, respectiv: existența unei ingerințe; ingerința să fie prevăzută de lege; existența scopului legitim; existența unui raport de proporționalitate rezonabil între finalitatea urmărită și mijloacele utilizate.

Sub aspectul existenței unei *ingerințe* în dreptul de acces, prin instituirea unor termene de prescripție a dreptului de a exercita acțiunea civilă, în mod special acolo unde organul jurisdicțional, fie instanță de judecată, fie tribunal arbitral, au obligația sau posibilitatea de a invoca din oficiu un astfel de impediment, reprezintă în mod evident o limitare în dreptul de acces întrucât pune piedici într-o fază incipientă a procesului civil, reprezentând un obstacol în deferirea cauzei spre analiza unui judecător.

Ingerința este *prevăzută de lege*, Decretul-Lege nr. 167/1958 stipulând în mod expres obligația judecătorului sau a arbitralului în procedura arbitrală de a cerceta din oficiu împlinirea prescripției. Ulterior datei de 1 octombrie 2011, când a intrat în vigoare Codul civil actual, instanțele au aplicat în mod neunitar, din perspectiva aplicării în timp a prevederilor art. 18 din Decret, regimul juridic al prescripției extinctive, în sensul că unele au apreciat că regimul juridic al prescripției, sub toate aspectele, rămâne supus dispozițiilor legale existente de la data la care aceasta și-a început cursul, respectiv Decretul-Lege nr. 167/1958, în timp ce într-o a două orientare, s-a considerat că regimul juridic este supus legii existente la data la care termenul a început să curgă, mai puțin sub aspectul regimului invocării, sens în care după intrarea în vigoare a Codului civil, pentru prescripțiile începute anterior, instanța nu mai are obligația de a invoca din oficiu acest impediment în exercitarea dreptului de acces. Astfel, din perspectiva previzibilității normei, practica neunitară a fost susceptibilă de a crea un climat de nesiguranță în privința

¹⁴ M. Tăbărcă, *Excepțiile procesuale în procesul civil*, ed. a II-a, Editura Universul Juridic, București 2006, p. 99.

¹⁵ Publicat în Monitorul Oficial al României nr. 11 din 15 iulie 1960.

¹⁶ Pentru o analiză pe larg a excepției prescripției în reglementarea anterioară intrării în vigoare a noului Cod civil, M. Nicolae, *Tratat de prescripție extinctivă*, Editura Universul Juridic, București, 2010.

¹⁷ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 283 din 17 aprilie 2014.

¹⁸ Au existat însă analize ale Curții cu privire la durata termenelor și conformitatea cu standardul convențional. Cu titlu exemplificativ, Margaret Dobbie împotriva Marii Britanii, C. nr. 28477/95, din 16 octombrie 1996; Phinikaridou împotriva Cipru, C. nr. 23890/02, din 20 decembrie 2007; Reveliotis vs Grecia, C. nr. 48775/06, din 4 decembrie 2008; Dacia S.R.L. împotriva Moldovei, C. nr. 3052/04, din 18 martie 2008, disponibile pe <https://hudoc.echr.coe.int/>.

persoanelor care au sesizat instanțele de judecată cu acțiuni al căror drept material la acțiune s-a prescris, existând premisa unei ingerințe nejustificate în dreptul de acces, până la intervenția Înaltei Curți prin mecanismul de uniformizare a practicii judiciare, pronunțându-se Decizia nr. 1/2014, în sensul arătat mai sus.

Din această perspectivă, putem afirma că exigența accesibilității și previzibilității normei, ulterior acestui moment, a fost atinsă.

Sub aspectul *scopului legitim* ce trebuie urmărit de legiuitor atunci când adoptă o normă, cu un potențial de ingerință în exercitarea drepturilor fundamentale, legitimitatea se verifică în raport cu necesitatea bunei administrări a justiției sau respectarea unor drepturi sau interese legitime, astfel cum în mod constant s-a arătat în jurisprudența Curții.

Scopul urmărit de legiuitor prin stabilirea unor termene de prescripție a dreptului material la acțiune este acela de a asigura securitatea raporturilor juridice civile, în vederea protejării cetățenilor împotriva arbitrariului, sens în care, cu titlu general, împiedicarea în analiza fondului acțiunii civile din cauza împlinirii termenului de prescripție răspunde acestei exigențe. Prezintă însă importanță nu doar scopul urmărit de legiuitor, ci și condițiile în care această restricționare a dreptului de acces poate să intervină, mai ales în considerarea faptului că prescripția extinctivă servește cu precădere intereselor private ale celui în folosul căruia curge, motiv pentru care apreciem că scopul urmărit de legiuitor este deturnat în ipoteza în care instanței de judecată sau tribunalului arbitral i se acordă posibilitatea sau chiar obligația, printr-o normă imperativă sau facultativă, de a invoca prescripția, astfel cum era reglementat regimul juridic al acesteia sub imperiul Decretului-Lege nr. 167/1958. Prescripția dreptului material la acțiune ar trebui să poată fi opusă doar de partea interesată, așa cum se întâmplă acum, în noua reglementare, nu de instanță din oficiu. Câtă vreme existența dreptului subiectiv nu este afectată de prescripție, nu există nici o rațiune pentru care legiuitorul să intervină în sensul de a pune o piedică în privința dreptului de acces la instanță în cazul unei acțiuni prescrise, dacă partea care o poate opune nu e interesată să o invoce. Considerăm că prescripția dreptului material la acțiune are mai degrabă valențele unei instituții de ordine privată, nu de ordine publică, fiind în interesul exclusiv al părții adverse de a bloca o acțiune în justiție prin care se cere valorificarea unui drept care de altfel, încă există.

Reținem de altfel că în ipoteza prescripției dreptului material la acțiune, nu este afectată și existența dreptului subiectiv, însă acesta nu putea fi opus pe calea acțiunii în justiție. Tocmai de aceea considerăm că invocarea pe calea excepției de către organul jurisdicțional, fie instanță judecătorească sau tribunal arbitral, a prescripției dreptului material la acțiune, nu servește nici bunei administrări a justiției, nici securității raporturilor juridice civile, câtă vreme prescripția operează preponderent în considerarea unor interese private.

Viziunea legiuitorului în noua reglementare, sub aspectul regimului prescripției dreptului la acțiune a fost una consecventă, păstrându-se caracterul de ordine privată chiar și acolo unde invocarea prescripției ar fi în beneficiul statului sau al unităților administrativ-teritoriale, conform art. 2512 alin. (3) C. civ.

De altfel, în cauza *Dacia S. R. L. împotriva Moldovei*, Curtea a reținut existența unei diferențe de tratament juridic incompatibilă cu art. 6 din Convenție, sub aspectul regimului juridic al prescripției extinctive, legislația prevăzând că pentru acțiunile în justiție formulate de particulari, dreptul material la acțiune este prescriptibil, în timp ce în cazul în care titularul dreptului protejat este statul, acțiunea era imprescriptibilă.

Similar, în cauza *Bogdel împotriva Lituaniei*¹⁹, reclamantii moșteniseră un imobil, inițial achiziționat de antecesorii lor de la stat. Zece ani mai târziu, un judecător a apreciat că vânzarea nu a fost legală și că terenul trebuia să reintre în proprietatea statului, fără restituirea prețului. Reclamantii au apelat Sentința, iar instanța de apel a reținut că aceștia au dreptul să le fie restituită suma plătită inițial, dar nu le poate fi recunoscut dreptul de proprietate.

Reclamantii au criticat dispozițiile legale naționale, susținând că a intervenit prescripția dreptului statului de a solicita ca imobilul să revină în proprietatea sa. Curtea a apreciat că instituția prescripției

¹⁹ CEDO, *Bogdel împotriva Lituaniei*, C. 41248/06 din 26.11.2013, disponibilă pe <http://hudoc.echr.coe.int/> eng?i=001-138559.

este comună statelor aderente, având ca scop asigurarea securității juridice și protecția celor chemați în judecată pentru dispute ce au avut loc cu mult timp în urmă, mai ales în contextul în care probatoriul ce poate fi administrat riscă să fie nefiabil sau incomplet odată cu trecerea timpului.

În speța dată, reclamantii au invocat faptul că normele de prescripție, în privința momentului de debut în privința autorităților statului, respectiv pentru privați, sunt discriminatorii. În aceste circumstanțe, Curtea a apreciat că distincțiile operate de legislația națională nu sunt compatibile cu dreptul de acces, din perspectiva efectelor acestui tratament discriminatoriu.

O situație similară, incompatibilă din punctul nostru de vedere cu exigențele art. 6 din Convenție s-a regăsit și se păstrează în continuare în privința procedurii de executare a creanțelor fiscale, în principal, din perspectiva efectelor întreruperii prescripției, în cazul executărilor silită începute anterior intrării în vigoare Legii nr. 207/2015²⁰. Articolul 133 alin. (1) lit. a) și c) din Ordonanța de Guvern nr. 92/2003²¹, prevede că termenul de prescripție a executării creanțelor fiscale stabilit de art. 131 se întrerupe: a) în situațiile și cu respectarea condițiilor prevăzute de lege în cazul întreruperii dreptului material la acțiune; b) pe perioada în care sunt îndeplinite acte de executare silită. Întrucât dispozițiile speciale din materia prescripției executării creanțelor fiscale nu reglementează efectele întreruperii termenului de prescripție, ca norme de completare sunt aplicabile prevederile Decretului Lege nr. 167/1958²², aspect evidențiat în mod expres în articolul 89.1 din Normele metodologice referitoare la aplicarea prevederilor din Ordonanța de Guvern nr. 92/2003, adoptate prin Hotărârea de Guvern nr. 1050 din 1 iulie 2004²³, conform cărora se aplică situațiile și condițiile referitoare la suspendarea și întreruperea prescripțiilor din Decretul nr. 167/1958.

Astfel, art. 17 din Decret prevede ca efect al întreruperii prescripției, ștergerea termenului împlinit înainte de a interveni împrejurarea care a determinat întreruperea, cu consecința curgerii unei noi prescripții. De asemenea, dacă întreruperea prescripției a intervenit în urma unui act care determină începerea executării, noul termen de prescripție rămâne întrerupt până la data ultimului act de executare silită.

Aplicând prevederile art. 17 din Decret în completarea dispozițiilor art. 133 alin. (1) lit. a) și lit. c) din Ordonanța de Guvern nr. 92/2003 reiese că efectul întreruptiv de prescripție în procedura de executare silită a creanțelor fiscale intervine în urma efectuării unui act de executare, urmând ca efectul să se producă până la ultimul act de executare. Această reglementare atrage, *de facto*, o imprescriptibilitate a creanțelor fiscale în condițiile în care a fost demarată procedura execuțională, lăsând loc arbitrariului și insecurității raporturilor juridice, parcursul execuțional fiind lăsat exclusiv la latitudinea organului fiscal care poate proceda la executarea silită *sine die*, fără a interveni prescripția, în practică fiind rare sau cvasi-inexistente cazurile în care se procedează din oficiu la emiterea unui act de încetare a executării silită, în alte cazuri decât acelea în care se recuperează creanța fiscală de la debitorul urmărit.

Apreciem că aplicarea unui regim diferențiat din perspectiva efectului întreruperii prescripției dreptului de a cere executarea silită în privința creanțelor fiscale sub imperiul Ordonanței de Guvern nr. 92/2003, spre deosebire de creanțele urmărite conform Codului de procedură civilă, respectiv o imprescriptibilitate *de facto* în cazul primelor, poate pune probleme sub aspectul egalității în fața legii, pasivitatea statului nefiind sancționată de această dată, securitatea raporturilor juridice fiind afectată, chiar dacă se urmărește un interes public.

Și Curtea de Justiție a Uniunii Europene a reținut că nu există o incompatibilitate cu principiul efectivității, instituirea de către legiuitor a unor condiționări temporale pentru exercitarea unei acțiuni, astfel de limitări având scopul asigurării securității raporturilor juridice, fiind în concordanță cu dreptul unional. Totuși, termenele de prescripție impuse, nu pot duce la o imposibilitate sau la o îngreunare excesivă în exercitarea drepturilor recunoscute de legislația UE²⁴.

²⁰ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 547 din 23 iulie 2015.

²¹ Republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. nr. 675 din 7 august 2006, cu modificările și completările ulterioare.

²² Publicat în Monitorul Oficial al României, nr. 19 din 21 mai 1958.

²³ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 651 din 20 iulie 2004.

²⁴ CJUE, Q Beef și alții, C-89/10 și C-96/10, disponibilă pe

Cu toate acestea, reținem că modalitatea în care instanțele naționale interpretează normele interne referitoare la momentul de la care începe să curgă termenul de prescripție poate pune probleme sub aspectul dreptului de acces la o instanță de judecată, aspect evidențiat într-o cauză recentă pronunțată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului²⁵. În această speță, prima instanță, Judecătoria Constanța și instanța de control judiciar, au dat interpretări diferite art. 8 din Decretul-Lege nr. 167/1958 privitor la prescripția extinctivă, în vigoare până la 1 octombrie 2011, dar aplicabil în speță în conformitate cu dispozițiile tranzitorii din noul Cod civil (deoarece termenul de prescripție a început să curgă în timp ce decretul era încă în vigoare). Într-o acțiune care avea ca obiect obligarea societății de furnizare a energiei electrice de recalculare a energiei consumate în perioada 2004-2009, prima instanță a apreciat că termenul de prescripție a dreptului material la acțiune a început să curgă la data la care societatea reclamantă a cunoscut prejudiciul, respectiv existența unei defecțiuni la dispozitivul de măsurare a energiei consumate, în timp ce Tribunalul Constanța a considerat că dreptul s-a născut la data emiterii facturii și a respins așadar acțiunea ca fiind prescrisă, deși părțile nu aveau poziții divergente sub aspectul momentului de la care reclamanta a luat efectiv la cunoștință de prejudiciul creat.

Curtea a apreciat că interpretarea și aplicarea regulii relevante privind termenul de către Tribunalul Constanța, conform căruia societatea reclamantă era obligată să introducă acțiunea în momentul în care în mod realist aceasta nu putea avea suficientă cunoștință de prejudiciul suferit sau despre baza faptică pentru a depune o plângere, erau arbitrare și împiedicau examinarea în întregime a fondului cauzei. Mai mult, o astfel de interpretare nu era în conformitate cu doctrina și jurisprudența existente. Prin urmare, prin impunerea unei sarcini disproporționate asupra societății reclamante, s-a apreciat că Tribunalul Constanța a afectat esența însăși a dreptului societății reclamante de acces la o instanță.

Considerăm că soluția pronunțată de Curtea Europeană, corectă sub aspectul încălcării dreptului de acces la o instanță de judecată, prin prisma interpretării eronate a momentului de la care începe să curgă termenul de prescripție, aspect de altfel consolidat în practica judiciară și care se deduce din chiar dispozițiile art. 8 din Decretul-Lege nr. 167/1958, reflectă importanța interpretării legii, din perspectiva previzibilității sale. Interpretarea rigidă a dispozițiilor naționale, cu atât mai mult în situația existenței unei practici judiciare consolidate, creează premisele încălcării substanței dreptului de acces la o instanță de judecată.

Condiții de admisibilitate a acțiunii în justiție

Instituirea pe cale legislativă a unor condiții de admisibilitate pentru introducerea unor acțiuni în justiție, nu reprezintă, *de plano*, o negare a accesului la justiție, revenind în competența exclusivă a puterii legislative să stabilească regulile de desfășurare a procesului civil. Curtea a statuat în jurisprudența sa constantă faptul că liberul acces la justiție nu poate fi exercitat fără intervenția legiuitorului și poate comporta unele limitări care sunt compatibile cu standardul convențional dacă nu ating dreptul în substanța sa. Scopul urmărit prin instituirea unor astfel de limitări, inclusiv prin stabilirea unor termene de prescripție trebuie să urmărească o bună administrarea a justiției, cu respectarea securității raporturilor juridice²⁶. Instituirea unor limitări în desfășurarea procesului, prin stabilirea de reguli procedurale este apanajul statelor, prin intermediul puterii legiuitoare. Astfel, accesul liber la un judecător trebuie înțeles în sensul în care aceste operează neîngrădit pentru toți cetățenii, în modalitățile și cu regulile stabilite de lege.

Atât doctrina²⁷, cât și jurisprudența instanțelor naționale, admit în unanimitate soluția de respingere a unei cereri ca inadmisibile, acolo unde sunt prevăzute condiții fără de care acțiunea în justiție nu poate

https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?jsessionid=9ea7d0f130d5910af0eb07184d1b9ac6f324b7f4edc3.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4OahqPe0?doclang=RO&text=&pageIndex=0&part=1&mode=DOC&docid=81544&occ=first&dir=&cid=359424.

²⁵ CEDO, *Plasti Prod S.A. împotriva României*, C nr. 8889/18 16 aprilie 2024.

²⁶ CEDO, *Gheorghită v. Republica Moldova*, C nr. 5334/06 din 2 iulie 2019, disponibil pe <http://agent.gov.md/wp-content/uploads/2019/08/Gheorghita-v.-MDA-ROM-trad.pdf>.

²⁷ A. Vasile, *Excepții de fond în procesul civil. Practica judiciară*, Editura Hamangiu, București 2010, p. 34; M. Tăbăraș, *Excepții de fond în procesul civil-culegere de practică judiciară*, Editura C.H. Beck, București, 2009, p. 165.

fi primită. C. pr. civ. prevede câteva situații punctuale în care operează inadmisibilitatea, cum ar fi: art. 459 alin. (2) care sancționează cu inadmisibilitatea recursul exercitat împotriva hotărârii care nu a fost atacată cu apel; art. 777 care prevede inadmisibilitatea desființării vânzării împotriva terțului adjudecatar; art. 47 alin. (3) prevede inadmisibilitatea cererii de recuzare formulată cu privire la alți judecători în afara celor prevăzuți în cuprinsul art. 46, sau cererea formulată împotriva aceluiași judecător; mențiunea prevăzută de art. 457 alin. (3) referitoare la inadmisibilitatea căii de atac neprevăzută de lege.

Există o varietate de motive din multe instituții de drept procesual civil care pot atrage respingerea unei cereri ca inadmisibile. În majoritatea opiniilor, se apreciază că sistemul de drept procesual civil astfel cum este el reglementat în legislația națională acoperă toate situațiile ce pot genera respingerea unei cereri ca inadmisibile, nefiind necesar să fie o reglementare expresă a excepției inadmisibilității cererii²⁸.

Denumită generic „fine de neprimire”, care cuprinde toate acele situații care atrag o respingere a cererii fără cercetarea fondului (precum lipsa de interes, inadmisibilitate, lipsa de calitate, lipsa de capacitate, prescripție etc.), instituția își găsește originea în dreptul procesual francez²⁹ (*fin de non-recevoir*), ca o sancțiune procedurală pentru exercitarea unei acțiuni ce nu poate fi primită. În prezent, dreptul procesual francez nu mai recunoaște excepțiile de fond, ci sunt reglementate doar excepțiile de procedură și finele de neprimire, văzute ca forme intermediare de apărare³⁰.

În dreptul nostru procesual civil, noțiunea de „fine de neprimire”, nu a fost receptată în legislație și nu este general acceptată ca instituție autonomă, considerându-se că este „străină de tradițiile și spiritul nostru de procedură”³¹. Cu toate acestea, această noțiune este înglobată în tot ce înseamnă excepții de fond sau de procedură.

În procedura franceză, sunt recunoscute trei forme de drepturi în legătură cu exercitarea drepturilor procesuale: dreptul substanțial, drepturi de a exercita o acțiune, dreptul de a îndeplini acte de procedură, fiecare astfel de drept având corespondență în formele de apărare, respectiv apărări de fond, fine de neprimire și excepțiile de procedură ce sunt invocate exclusiv cu privire la dreptul de a face acte de procedură³².

Așadar, în acest sistem de drept, finele de neprimire, atrag inadmisibilitatea cererii, dreptul de a acționa în justiție fiind obstrucționat. În literatura juridică franceză s-a arătat că finele de neprimire exprimă voința legiuitorului de a nu acorda dreptul de a acționa în justiție acelorora cărora li se opune³³. Codul de procedură francez sancționează în mod expres cu inadmisibilitatea aceste cereri, potrivit art. 122³⁴. Soluția de respingere a unei cereri ca inadmisibile este consecința incidenței unui fine de neprimire, astfel cum statuează art. 74³⁵.

Noțiunea este așadar una complexă care integrează în conținutul său situații diverse, având izvoare diferite, situată la granița dintre apărările de fond și excepții. Prin efectele pe care le produce, se aseamănă cu o apărare de fond, întrucât tinde la respingerea pretențiilor părții adverse, iar din perspectivă procedurală, împrumută din efectul excepțiilor, întrucât împiedică dezbaterea fondului cauzei³⁶. Înainte de intrarea în vigoare a C. pr. civ. francez, finele de neprimire erau tratate sub forma

²⁸ V. M. Ciobanu, *Tratat teoretic și practic de procedură civilă*, Editura Național, București 1997, p. 121-123; M. Tăbărcă, *Excepțiile procesuale în procesul civil*, Editura Universul Juridic, București 2006, p. 117.

²⁹ Art. 122 C. pr. civ. francez.

³⁰ C. pr. civ. francez distinge între apărări de fond, art. 71 și 72, excepții de procedură, art. 73-121 și fine de neprimire, art. 122-126, toate fiind reglementate sub titlul V „mijloace de apărare”.

³¹ E. Herovanu, *Tratat teoretic și practic de procedură civilă*, Editura Universul Juridic, 2020, p. 223.

³² J. Heron, *Droit judiciaire prive*, Montchrestien, Paris, 1991, p. 87.

³³ L. Cadiet, *Droit judiciaire prive*, 2eme, Editura Litec, Paris, 1998, p. 434.

³⁴ Cu următorul conținut „Constitue une fin de non-recevoir tout moyen qui tend à faire déclarer l'adversaire irrecevable en sa demande, sans examen au fond, pour défaut de droit d'agir, tel le défaut de qualité, le défaut d'intérêt, la prescription, le délai préfix, la chose jugée”.

³⁵ Cu următorul conținut „Les exceptions doivent, à peine d'irrecevabilité, être soulevées simultanément et avant toute défense au fond ou fin de non-recevoir. Il en est ainsi alors même que les règles invoquées au soutien de l'exception seraient d'ordre public”.

³⁶ J.-P. Beguet, *Etude critique de la notion de fin de non-recevoir en droit prive*, în *Revue Trimestrielle de Droit Civil*, 1947, p. 133.

excepțiilor de procedură, peremptorii, care atrăgeau respingerea acțiunii fără cercetarea fondului³⁷, precum excepția prescripției, autoritatea de lucru judecat, excepția lipsei de interes ș.a.

De asemenea, reprezintă fine de neprimire lipsa unei proceduri prealabile obligatorii, precum urmarea procedurii de împăcare în cauzele de divorț³⁸, lipsa înscrierii acțiunii în rezoluțiune sau în nulitatea unui act privitor la un imobil în registrele de publicitate imobiliară, nerespectarea unei clauze contractuale de conciliere sau de mediere, acolo unde părțile au stipulat expres că în situația unui conflict cu privire la executarea contractului, se vor urma procedurile alternative de soluționare a disputelor.

Această noțiune a fost extinsă în jurisprudența franceză în aplicarea teoriei *estoppel*, prin aceasta urmărindu-se protejarea bunei-credințe în exercitarea drepturilor procesuale, prin sancționarea abuzului de drept, existând o tendință a Curții de Casație Franceze de a respinge ca inadmisibile cererile prin care se urmărește promovarea unei acțiuni contrare propriului comportament procesual.

Un astfel de moment a apărut în urma Deciziei Curții de Casație Franceze, în cazul cunoscut sub numele Golshani c. Republicii Islamice Iran. În această speță, reclamantul a solicitat în anul 1982, Tribunalului pentru revendicări Iran-Statele Unite ale Americii să fie despăgubit de statul Iranian în urma unei exproprieri, solicitarea sa fiind respinsă prin Sentința arbitrală. Apoi, hotărârea a făcut obiectul unei proceduri de *exequatur* în Franța, procedură ce a fost contestată de reclamant pe considerentul lipsei unei convenții arbitrale în baza căreia tribunalul arbitral a soluționat cauza. Curtea de Casație Franceză a apreciat că reclamantul, fiind cel care a investit tribunalul arbitral cu soluționarea cererii în despăgubiri, participând activ timp de peste 9 luni la procedura arbitrală, nu poate susține, printr-o atitudine procesuală în neconcordanță cu propria voință, faptul că această jurisdicție a statuat în lipsa competenței, determinate de lipsa unei convenții arbitrale, în virtutea regulii *estoppel*, cererea fiind respinsă ca inadmisibilă.

În doctrina și jurisprudența instanțelor franceze delimitarea dintre finele de neprimire și excepțiile de procedură au fost conturate destul de clar, astfel, în timp ce primele sancționează lipsa dreptului de a acționa, cele din urmă sancționează neregularități procedurale, precum lipsa calității de reprezentant, nulitatea cererii introductive etc.

Anumite confuzii au apărut în privința regulii de drept conform căreia „penalul ține în loc civilul”, apreciindu-se că aceasta corespunde unui fine de neprimire, iar mai apoi Curtea de Casație Franceză a reținut că poate fi invocată pe calea excepțiilor de procedură.

Finele de neprimire nu atrag ca regulă autoritatea de lucru judecat, obstacolul în exercitarea acțiunii în justiție poate fi înlăturat și formulată o nouă cerere introductivă, acolo unde incidentul ivit poate fi reconsiderat, cum ar fi îndeplinirea formalităților de publicitate imobiliară pentru exercitarea unei acțiuni în revendicare, dacă anterior cererea fusese respinsă pentru neîndeplinirea acestei obligații legale.

Regimul juridic al finelor de neprimire este același ca în cazul excepțiilor de ordine publică din dreptul nostru procesual, ele putând fi invocate în orice stare a pricinii, independent de existența sau nu a unei vătămări. O particularitate interesantă este aceea că instanța de judecată poate obliga partea care invocă cu întârziere un fine de neprimire, pentru a tergiversa soluționarea cauzei, la daune interese către partea adversă, fiind o expresie a sancționării abuzului de drept procesual. De asemenea, până la momentul pronunțării instanței asupra inadmisibilității cererii, determinată de existența unui fine de neprimire, partea interesată poate înlătura impedimentul în exercitarea acțiunii.

Sub aspectul regimului incompatibilităților, un judecător care a soluționat o cauză prin pronunțarea asupra inadmisibilității cererii, nu mai poate soluția aceeași pricină, dacă se formulează o nouă cerere introductivă.

Pot fi calificate lipsurile cererii introductive constatate în procedura de regularizare din dreptul intern, ca fiind fine de neprimire, din perspectivă doctrinară?

Codul de procedură civilă a adus modificări semnificative referitoare la prima etapă a procedurii judiciare, primele măsuri pe care judecătorul le ia fiind unele ce ar putea fi calificate ca acte de procedură cu caracter administrativ, conform 199-200 C. pr. civ.

³⁷ G. Couchez, J. P. Langlade, D. Lebeau, *Procédure civile*, Dalloz, Paris, 1998, p. 333.

³⁸ Art. 1111 C. pr. civ. francez, ulterior abrogat.

Completul de judecată care a primit cauza în urma repartizării aleatorii verifică dacă cererea cu care a fost sesizată răspunde exigențelor formale prevăzute de art. 194-197 C. pr. civ., în caz contrar, reclamantului urmând să i se comunice în scris lipsurile, cu mențiunea de a le remedia, în termen de 10 zile de la comunicare, sub sancțiunea anulării, măsură dispusă de judecător în camera de consiliu.

Procedura de regularizare apare pentru prima oară în dreptul procesual civil sub forma unei etape de filtrare a acțiunilor în justiție cu scopul de a se evita supraaglomerarea instanțelor de judecată și judecarea unor cereri informale.

Sub reglementarea vechiului C. pr. civ., putea interveni sancțiunea suspendării soluționării cauzei pentru neîndeplinirea unor condiții formale de sesizare, de către președinte, anterior primului termen de judecată, după regulile procedurii necontencioase, conform art. 114 rap. la art. 339 C. pr. civ. Această procedură era însă aplicată foarte rar, dându-se eficiență prevederilor art. 132 C. pr. civ., în completarea procedurii necontencioase, care prevedea faptul că instanța putea acorda reclamantului, la prima zi de înfățișare, un termen în vederea completării sau modificării cererii, dar și în vederea formulării de noi cereri în probațiune. În scopul acesta, judecătorul amâna cauza și dispunea comunicarea către părți a cererii modificate, pentru a formula întâmpinare. Aceste dispoziții permiteau regularizarea cererii la primul termen de judecată, lipsind de eficiență procedura de „filtru”, motiv pentru care legiuitorul a intervenit reglementând noua procedură prealabilă cercetării judecătorești.

Întrucât această procedură nu intervine în faza de judecată, ea este caracterizată de lipsa contradictorialității, instanța pronunțându-se printr-o încheiere supusă reexaminării, o cale de atac specială, având mai degrabă natura unui control de ordin administrativ.

Din modalitatea de reglementare a procedurii de regularizare, aceasta se îndepărtează de conceptul de fine de neprimire, din dreptul francez, întrucât, pe de o parte, nu pune în discuție dreptul la acțiune, fiind impedimente de natură exclusiv formală în ce privește legala sesizare a instanței, iar sub un alt aspect, lipsește elementul de contradictorialitate, specific inadmisibilităților determinate de existența finelor de neprimire. Așa cum s-a opinat în doctrină, nu se poate afirma că lipsurile cererii introductive duc la lipsa dreptului de a acționa, întrucât dreptul de a acționa există anterior cererii de chemare în judecată, aceasta fiind doar manifestarea în plan procesual a acestuia³⁹.

Astfel, procedura regularizării, respectiv anularea cererii în această etapă prealabilă, nu poate fi privită ca o consecință a existenței finelor de neprimire și nu poate fi încadrată din perspectiva naturii juridice nici pe tărâmul excepțiilor procesuale, dobândind natura unei proceduri filtru cu caracter administrativ-jurisdicțional.

Excepția inadmisibilității – impediment în exercitarea dreptului de acces?

Soluția de respingere a unei cereri ca inadmisibile operează în situații diverse, fie în urma admiterii excepțiilor de fond, fie în privința unor incidente procesuale, intermediare, în cursul procesului propriu-zis.

În doctrină s-a apreciat că în ipoteza în care se poate concluziona că există într-adevăr și situații în care se adoptă soluția inadmisibilității unei cereri, fără ca aceasta să fie rezultatul unei excepții de fond, înseamnă că există și o categorie intermediară de incidente procesuale, diferită de cea a excepțiilor de procedură și de fond, respectiv excepțiile de inadmisibilitate. Nu ar trebui confundată excepția de inadmisibilitate cu respingerea unei cereri ca inadmisibilă ca urmare a admiterii unei excepții de fond⁴⁰.

Legislația procesual civilă nu prevede în mod explicit care este mijlocul procesual de invocare a inadmisibilității, în ipoteza în care o astfel de sancțiune intervine în urma unui incident procedural. Cu titlu exemplificativ, legiuitorul prevede sancțiunea inadmisibilității cererii de recuzare a instanței superioare, atunci când este formulată în fața instanței care soluționează cauza (art. 47 C. pr. civ.);

³⁹ A. Suci, *Excepțiile procesuale în Noul cod de procedură civilă*, ediția a III-a, revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2006, p. 73.

⁴⁰ *Ibidem*.

inadmisibilitatea probei cu martori în cazul actelor a căror valoare este peste 250 lei; inadmisibilitatea acțiunii în constatare atunci este disponibilă o acțiune în realizare (art. 35 C. pr. civ.).

Inadmisibilitatea, în funcție de motivul care determină o astfel de sancțiune poate fi opusă de partea interesată fie ca o apărare de fond, fie ca o excepție procesuală, atunci când se contestă dreptul de a acționa. De regulă, invocarea excepției inadmisibilității cererii dobândește caracterul unei excepții de fond⁴¹, tocmai în considerarea faptului că împiedică accesul la instanța de judecată, dreptul de a acționa fiind limitat prin lege. Cu titlu exemplificativ, arătăm că inadmisibilitatea pe această cale poartă să opereze în situații precum: lipsa parcurgerii procedurii prealabile prevăzute de art. 7 din Legea nr. 554/2004; lipsa procedurii prealabile referitoare la depunerea încheierii de verificare a evidențelor succesoriale prevăzută de art. 193 alin. (3) C. pr. civ.; formularea unei plângeri cu privire la încheierea de respingere a unei cereri prin care se solicită îndreptarea unor erori materiale din cărțile funciare, în lipsa formulării unei cereri de reexaminare împotriva încheierii registratorului de carte funciară, conform art. 31 alin. (3) din Legea nr. 7/1996. Soluția de respingere a unei cereri ca inadmisibilă poate fi însă și consecința admiterii unei excepții de procedură, precum respingerea ca inadmisibilă a acțiunilor în urma admiterii excepției necompetenței generale a instanțelor române.

În categoria excepțiilor de fond care atrag inadmisibilitatea cererii pot fi incluse: respingerea unei căi de atac ca inadmisibile, în urma exercitării sale *omissio medio*, aceasta operând ca condiție referitoare la dreptul la acțiune (la exercitarea căii de atac); o cerere de intervenție principală în proces a unui terț care nu justifică un interes propriu, va fi respinsă ca inadmisibilă, în procedura de admitere în principiu a cererii, conform art. 64 alin. (2) C. pr. civ., aceasta fiind consecința neîndeplinirii unei condiții de fond a cererii de intervenție.

Așadar, ca regulă, excepția inadmisibilității poate fi privită izolat, fiind consecința neîndeplinirii unor condiții de fond (ca regulă) sau de procedură în privința dreptului de a acționa.

Jurisprudența instanțelor naționale variază și este pe alocuri imprecisă în aplicarea soluției de respingere a unei cereri ca inadmisibilă, fie prin admiterea excepției inadmisibilității, fie prin calificarea acesteia ca fiind o apărare de fond.

De exemplu, prin Decizia nr. 708/2004 a Curții de Apel București, Secția a III-a civilă a fost respinsă ca inadmisibilă o acțiune de ieșire din indiviziune întrucât părțile nu aveau calitatea de coproprietari. Soluția inadmisibilității este discutabilă, starea de coproprietate fiind mai degrabă un aspect de temeinicie a pretențiilor ce fac obiectul acțiunii, condiție de drept substanțial în formularea cererii de partaj.

Concluzii

Concluzionând pe aceste aspecte, considerăm că față de dezideratul urmărit de legiuitor prin reglementarea unor termene procedurale pentru sesizarea instanței de judecată, respectiv necesitatea asigurării unui climat de siguranță în privința raporturilor juridice civile, sau instituirea unor condiții de admisibilitate a acțiunii civile, pentru buna desfășurare a justiției, se răspunde prevederilor constituționale și convenționale sub aspectul liberului acces la justiție, însă aplicarea lor strict formalistă, mecanică și rigidă, fără a se ține seama de cerința de proporționalitate și necesitate poate duce la consecințe negative sub aspectul dreptului de acces.

De asemenea, soluționarea unei cauze prin admiterea unei excepții de procedură, fapt ce va determina instanța să nu mai analizeze alte aspecte invocate în cuprinsul cererii, nu poate reprezenta *de plano* o încălcare a dispozițiilor art. 6 par. 1 din Convenție din perspectiva dreptului de acces, în condițiile în care exigențele de echitabilitate sunt îndeplinite, în special cele referitoare la contradictorialitatea dezbaterilor.

⁴¹ În același sens, V. M. Ciobanu, nota II, în revista „Dreptul” nr. 10/1997, p. 106-110.